

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1996
FORFATTER:	Jørgen Fønsskov
TITEL:	Kæmner i Eltang-Vilstrup.
KORT RESUME:	Jørgen Fønsskov om sin tid som kæmner i Eltang-Vilstrup Kommune 1961-64.

Kæmner i Eltang-Vilstrup

Af Jørgen Fønsskov

I 1950'erne voksede den kommunale administration – dels på grund af større krav til offentlig administration – dels som følge af større aktivitet i samfundet.

Det resulterede i, at langt den overvejende del af landkommunerne i disse år ansatte administrativt personale, der i Jylland fik titlen kæmner – øst for Lille Bælt var det kommunesekretær.

Der var dog kommuner, hvor sognerådet stadig havde den opfattelse, at de folkevalgte selv skulle påtage sig administrationen, og at det kunne være »farligt« at ansætte kæmner, der kunne tilrane sig for megen magt.

Det var typisk kommuner med markante sognerådsformænd, der selv påtog sig en væsentlig del af administrationen. Det fik jeg selv at føle!

Umiddelbart før vi flyttede til Eltang-Vilstrup Kommune, var repræsentanter fra alle sogneråd i Skærbækværkets regi inviteret til at se Skærbækværket, og jeg var da med repræsentanterne fra Ørum-Daugaard Sogneråd dernede. Vi mødte da to medlemmer fra Eltang-Vilstrup Sogneråd, der stod og talte med kolleger fra Koldingegnen bl.a. sognerådsformand Peter Eeg, Sdr. Bjert. De præsenterede mig som deres nye kæmner, hvortil Peter Eeg sagde »Ja, I er jo æt klo-gere!«

Han og sognerådsformanden i Eltang-Vilstrup var nok typiske eksempler på det, man kaldte »sognekonger«, magtfulde mænd, der havde deres magt på baggrund af mange års erfaringer

og indsigt samt den respekt og popularitet, de nød i befolkningen.

En væsentlig årsag til, at de fleste af de store landkommuner omkring Kolding ikke havde administrativt personale skyldtes, at en overvejende del var medlemmer af Skatteopkrævningsforbundet for Koldings omegn. De påtog sig at administrere al skatteinddrivelse og foretog også udpantning. De førte en ikke just borgervenlig politik, så de fleste borgere ønskede ikke mere kontakt med dem end højst nødvendigt; men effektive var de!

Eltang-Vilstrup Sogneråd havde i sommeren 1961 vedtaget at opslå stillingen som kæmner. Sognerådsformanden Kristian Bertelsen var da 78 år. Han havde været sognerådsformand i 32 år og ønskede ikke genopstilling ved valget i 1962. Han forestod selv alt ved socialvæsenet og folkeregistret.

Kasserer var gårdejer Eli Corydon-Petersen, Sdr. Vilstrup, der ønskede at blive fritaget for jobbet som kasserer.

Stillingen var opslået til besættelse pr. 1.10. 1961. Vi var ca. 20 ansøgere, hvoraf fem var til-sagt til samtale med sognerådet. Min kone var med. Da vi skulle bo ved kommunekontoret, ville hun blive involveret i arbejdet.

Kristian Bertelsen var meget korrekt – fåmælt – med et klart blik, som han fastholdt, så det føltes, som så han ind i sjælen! I samtalens løb var han meget interesseret i at vide, om jeg havde

kendskab til huslejetilskud, hvad jeg måtte sige var minimalt. På min forespørgsel fik jeg at vide, at kommunekontoret skulle indrettes i den nedlagte hovedskole på Eltang mark. Jeg var også interesseret i at vide, om der var centralvarme – vi skulle også have tjenestebolig der! »Det er der ikke – og det må De så tale med det nye sogneråd om!« sagde Bertelsen. Vi blev fulgt ud af Corydon-Petersen, der gav os en check til dækning af kørselsudgifter og sagde »I skal nok få centralvarme« – alt selvfølgelig under forudsætning af, at jeg fik jobbet.

Vi tog ind på »Jydekroen« for at få en kop kaffe og var enige om, at sådanne ture kunne vi få mange af. Jeg havde i hvert fald ikke meget tiltro til, at jeg fik jobbet. Pudsigt nok har Bertelsen senere fortalt, at da vi var gået, sagde han »Det her kan jeg ikke have med at gøre, de tror alle sammen, de skal have stillingen«.

Da jeg skulle have tid til at afvikle kæmnerjobbet i Ørum-Daugaard Kommune, kunne jeg ikke overtage stillingen før 15. december 1961. I den mellemliggende tid tog vi jævnligt ned for sammen med sognerådsformanden og håndværkere at få indrettet kontorer og bolig i den nedlagte skole. Skolen ligger på hjørnet af Tværskift og Nr. Bjertvej. En af de gange, vi var der, gik døren op til skolestuen, og en ældre mand kom ind – gik hen til Bertelsen og sagde: »Ja, undskyld – jeg forstyrrer måske?« »Ja, det gør Du!« sagde Bertelsen, og så på ham med sit faste blik. Han ville blot hilse på de nye naboer.

Huset var meget forsømt, havde stået tomt i flere år og sidst brugt som husvildebolig. I skolestuen fik vi indrettet et større kontor nærmest indgangen og bagved et mindre, der også kunne bruges som mødelokale. Vi fik centralvarme, og

Sognerådsformand Kristian Bertelsen, fotograferet i 1975 af Gudrun Hechmann.

boligen blev sat pænt i stand. Der var en stor forsømt have; men det var jo vinter!

Vi flyttede ind den 15. december 1961, og tiden indtil nytår gik med at få indrettet kontorer og få alt materiale samlet fra sognerådsformanden og kassereren.

Den 2. januar 1962 var der overleveringsforretning til mig. Jeg kunne så ellers begynde at forberede skatteligningen og udfærdige valglisten til kommunevalget i marts måned.

Det var en meget kort periode, jeg arbejdede sammen med Kristian Bertelsen; men en periode, der betød meget for mig. Jeg nød godt af hans store viden om kommunen og kommunale forhold. Han var meget begavet og utrolig samvittighedsfuld og ydmyg overfor sit job – vurdere de indgående de opgaver, han skulle løse, inden han traf sin beslutning. Der stod meget respekt om hans person og arbejde i alle kommunale kredse – ikke mindst i Vejle Amt.

Noget af det vigtigste for mig var at få at vide, hvornår skatteligningen skulle finde sted. Jeg havde jo erfaring for, hvor meget arbejde der lå i det, og når kommunen var væsentlig større, end jeg var vant til, kunne jeg forudse, at det blev en stor opgave. Det var planlagt til at vare fire uger i februar måned; men jeg skulle ikke foretage mig andet end at ajourføre mandtalslisten med sidste års indtægter – resten skulle foregå under ligningen!

Alle sognerådsmedlemmer deltog i arbejdet med at åbne selvangivelserne og føre mandtalslisten. »Sådan har vi altid gjort!« sagde Bertelsen. »Til næste år kan du gøre, som du vil for mig.«

Sognerådsmøder og alle møder sognerådet var impliceret i, såsom skatteligning, indkaldelse til »torskegilde« og børneværns møder blev afholdt på »De gamles Hjem« i Nr. Bjert – nuværende »Basagerhus.« Der var ved den vestlige indgang indrettet et stort mødelokale, der udelukkende blev brugt til sognerådets mødeaktiviteter. Sognerådet blev så beværtet fra alderdomshjemmets køkken, og ved skatteligningen betød det, at sognerådet var på »fuld kost.«

Bestyrerinde Sigrud Jensen sørgede for en god forplejning. Hun havde den tradition, at alle blev vejret før og efter ligningen, og det var kun få, der

Jørgen Fønsskov, fotograferet ca. 1960.

ikke havde forøget vægten. Da der ikke ved det nyoprettede kommunekontor var plads til afholdelse af sognerådsmøder, fortsatte sognerådets mødeaktivitet på »De gamles Hjem«.

Kommunevalget var fastsat til den 6. marts 1962. Der var tradition for, at kun Socialdemokratiet opstillede med partiliste. De borgerlige partier opstillede på lokallister – en i hver af afstemningsdistrikterne: Sdr. Vilstrup, Eltang og Nr. Bjert. Socialdemokratiet opstillede i Sdr. Vilstrup og Eltang. I Strandhuse valgdistrikt havde der i flere perioder været aftalt, at der kun blev

opstillet en lokalliste, hvor også Socialdemokratiet indgik. Det var meget usædvanligt og vakte nogen irritation i socialdemokratiske kredse i de andre lokalsamfund. Det var heller ikke velset i Koldingkredsens Socialdemokrati!

Der havde i årene op til valget været en del røre om, hvor den påtænkte centralskole skulle placeres. Centralskolen skulle afløse skolerne i Eltang og Sdr. Vilstrup sogne, og der var tanker om, at også Nr. Bjert skoledistrikt skulle indgå i Centralskolens distrikt; men det ville Nr. Bjerterne kun være med til på betingelse af, at skolen blev placeret ved Hovedvej 1.

Da sognerådets flertal bestemte sig for »at lægge skolen i Eltanggårds mødding« – som nogle udtrykte det – var det helt udelukket, at Nr. Bjert ville være med. Det skabte en dårlig stemning i befolkningen op til valget.

Efter valget indgav stillere for Nr. Bjert- lokallisten klage over valget til sognerådet. Sagen var, at man i Nr. Bjert havde den opfattelse, at listeforbundet mellem lokallisterne i Eltang og Sdr. Vilstrup ikke var indgået rettidigt, og hvis dette var tilfældet, kunne det få indflydelse på fordelingen af mandaterne mellem listerne.

Sognerådet behandlede klagen i mødet den 30. marts, og 7 mod 2 godkendte valget. Sagen berørte sognerådsformanden Kristian Bertelsen dybt – at der kunne rejses kritik af valget med ham som formand for valgbestyrelsen. Han fremsendte en redegørelse til amtet, og var i amtsgården til forhandling med amtsrådssekretær Jørgen Holm. Repræsentanter for Nr. Bjert-listen var ligeledes til møde der for at fremlægge deres synspunkter. Senere fremsendte amtet meddelelse om, at det var amtets opfattelse, at der ikke var begået fejl ved kommunevalget.

Det nye sogneråd konstituerede sig den 29. marts 1962 med gårdejer Eli Corydon-Petersen som sognerådsformand. Nye i sognerådet var Vilhelm Lauridsen og Bent Georg Jensen fra Strandhuselisten. Gårdejer Hans Henrik Krab, Lilballe, blev valgt på Eltang-listen i stedet for Kr. Bertelsen.

Det faldt naturligt, at Eli Corydon-Petersen blev sognerådsformand. Han havde nogle år tidligere overladt driften af sin gård til sønnen, da han gennem flere år også havde været vurderingsformand og dermed havde ansvaret for ejendomsvurderingen i Elbo og Brusker herreder. Han havde været medlem af sognerådet i adskillige perioder, var en kendt og agtet mand – rolig og besindig med store samarbejdsevner, som også jeg nød godt af.

I løbet af 1962 blev det klart, at jeg måtte have hjælp på kontoret, så sognerådet godkendte, at jeg fik ansat en halvtids kontorhjælp i god tid inden skatteligningen foråret 1963.

I efteråret 1962 havde sognerådet engageret arkitektfirmaet Sørensen, Bonnis og Bech Nielsen til at udarbejde forslag til en ny skole i Strandhuse og samtidig optage forhandlinger med proprietær Johs. Johansen »Schamrock«, Nr. Bjert, om køb af jord. Han var en vanskelig herre at forhandle med, så det var først i sommeren 1963, at det lykkedes at forhandle sig frem til en rimelig købesum, der også omfattede jord til det senere butikscenter – ialt 2 ha jord.

Sognerådet indså nu, at der måtte udarbejdes en dispositionsplan for området omkring skolen, og opgaven blev overladt arkitekt Poul Mogenssen, Strandhuse. Det resulterede i, at sognerådet vedtog, at der kunne etableres et butikscenter og mekanikerværksted syd for skolen, adskilt ved en

såkaldt »forsyningsvej« – den senere Lyshøjallé. Senere blev også fjernvarmecentralen indarbejdet i dispositionsplanen.

I begyndelsen af 1963 måtte Eli Corydon-Petersen meddele, at han ikke så sig i stand til at fortsætte som sognerådsformand fra 1. april 1963 af personlige grunde. Sognerådet valgte så proprietær Knud Daugaard-Hansen, »Buhlseje« i Nr. Stenderup, som sognerådsformand. Han havde været i sognerådet flere perioder, og havde haft ansvarsfulde poster som medlem af kasse- og regnskabsudvalget og formand for vejudvalget. Han følte sikkert, at det var en pligt for ham at overtage formandsposten. Han var en

samvittighedsfuld, ansvarsbevidst og pligtopfyldende mand, der stillede store krav til sig selv og forventede, at de aftaler, han traf med andre, blev gennemført korrekt. Han var en meget dygtig landmand, der nød stor respekt i alle kredse. Han var desuden involveret i et konsortium, der havde opkøbt jord til udstykning af byggegrunde, det nuværende »Kobbelhave«.

Efter »Kobbelhave«s udstykning og stadige forespørgsler om mulighed for udstykninger var sognerådet nu klar over, at der skulle udarbejdes en dispositionsplan for hele Strandhuseområdet. Arkitekt Poul Mogensen forelagde i sommerens løb et skitseforslag, hvor det væsentligste var gen-

Kommunekontoret i Ellang-Vilstrup Kommune med tjenestebolig til kæmneren.

nemførelse af forsyningsvejen til Koldings kommunegrænse mod vest og til porten ved Koldingfjordsskolen mod øst (Lyshøjallé). For at gennemføre denne vej måtte sognerådet atter i forhandling om køb af jord – denne gang med familien Sandager, »Bøgeløkke«. Da man på længere sigt kunne forudse parcelhusbyggeriet på hele området, var det vigtigt at bevare grønne områder, så sognerådet var ikke kun interesseret i jord til vejgennemførelse ; men også i at købe engarealer ved Kolding Fjord ved porten til Koldingfjordsskolen. Det lykkedes ikke at forhandle sig frem til køb af engen ; men denne indgik senere i en større udstykning og blev i den forbindelse udlagt til grønt område.

Det lykkedes også på dette tidspunkt at få fastlagt strukturen i kommunens skolevæsen. Da arkitektfirmaet Sørensen, Bonnis og Bech Nielsen var blevet opløst, overlod sognerådet i sommeren 1963 arkitekt Bonnis at udarbejde forslag til skolebyggeriet i Strandhuse, og den 17. september forelagde sognerådet ved et møde i Nr. Bjert Forsamlingshus forslag til en samlet struktur for skolevæsenet i kommunen. Til stede var amtsskolekonsulent Dahl Nielsen, Skolekommissionen, skolenævn, skoleledere og lærerne ved kommunens skoler. Man godkendte forslaget om, at Strandhuse Skole skulle opføres som en 7 klasses skole med senere udvidelse med realoverbygningen, og Eltang Centralskole som en 7 klasses skole med mulighed for oprettelse af 8. klasse.

Lærerne ved Nr. Bjert Skole var af den opfattelse, at en hurtig integrering med Strandhuse Skole ville være bedst – både af hensyn til eleverne og det kommende samarbejde mellem lærerne. Efter et møde mellem skolenævnene ved Nr.

*Sognerådsformand Knud Daugaard-Hansen, 1963.
Foto: Niels Lisberg.*

Bjert og Strandhuse skoler, indstillede man til sognerådet, at Nr. Bjert Skole blev nedlagt, og der ved Strandhuse Skole blev opført en bygning med to klasselokaler, der senere kunne indrettes til en lærerbolig, når den nye skole blev bygget. Dette godkendte sognerådet.

Sognerådet var blevet mere opmærksom på boligområder omkring Nr. Bjert, Eltang og Sdr.

Vilstrup. Man vedtog derfor i efteråret 1963 at flytte industrizonen i Nr. Bjert langs den sydlige del af landevejen – fra vest til vejen mod Strandhuse – til areal bag skolen. Samtidig vedtog man at oprette et industriområde på gårdejer Sommer Daugaards jorder i Eltang, og ligeledes oprettedes mindre inderzonearealer omkring Eltang og Sdr. Vilstrup for at sikre en rimelig udbygning.

Sidst på året købte sognerådet et areal syd for Sommer Daugaards gård ud til hovedvej 1 til industriareal, hvor der kunne opføres industribyggeri med funktionærboliger.

I de følgende år optog sognerådet forhandling med enkelte firmaer om salg af jord; men det nåede aldrig til realistiske forhandlinger, og sognerådet turde derfor ikke binde an med at bygge modne jorden.

I begyndelse af marts 1964 meddelte Daagaard-Hansen mig, at han ikke ville fortsætte som sognerådsformand efter 1. april, da det var for stort et arbejdspress samtidig at skulle klare gårdens drift. Det var et chok for mig. Jeg havde lært at sætte pris på hans reelle og kontante måde og syntes at han magtede opgaven, selv om jeg var klar over, at han ofte følte jobbet belastende. Det er svært for en perfektionist at leve op til sine egne idealer og gå på kompromis med sig selv kan man slet ikke.

Efter to et halvt år som kæmner skulle jeg så til at arbejde sammen med den 4. sognerådsformand, og nu begyndte også forhandlingerne om kommunesammenlægninger at blive meget aktuelle. Det er en helt anden historie.